

Optimal Zenith Spor Bilimleri Dergisi
Journal of Optimal Zenith Sport Science

E-ISSN:3023-8005 Optimal Zenith Spor Bilimleri Dergisi, Mayıs 2024 1(1):10-26

**ANTİK DÖNEM DANS FAALİYETLERİNİN GÜNÜMÜZ
SPORLARINDAKİ YANSIMALARI**

REFLECTIONS OF DANCE ACTIVITIES IN ANCIENT EGYPT ON TODAY'S
SPORTS

Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU¹, Muhammet DENİZ²

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Türkiye,
osmani55@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6671-6042

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi, Türkiye,
muhammetdeniz540@gmail.com, ORCID: 0009-0001-3917-5866

MAKALE BİLGİSİ/ARTICLE INFORMATION

Makale Türü/Article Types: Derleme

Geliş Tarihi/Received: 18 Şubat /February 2024

Kabul Tarihi/Accepted: 15 Mart /March 2024,

Yıl/Year:2024 Cilt/Volume:1 Sayı/Issue:1 Sayfa/Pages: 10-26

Atıf/Cite as: İmamoğlu O., Deniz M., “Antik Dönem Dans Faaliyetlerinin Günümüz Sporlarındaki Yansımaları” Optimal Zenith Spor Bilimleri Dergisi, 1(1), May 2024: 10-26

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU

Antik Dönem Dans Faaliyetlerinin Günümüz Sporlarındaki Yansımaları

Öz

Bu çalışmanın amacı antik Mısır'da dans faaliyetlerinin günümüz sporlarındaki yansımalarının araştırılmasıdır. Eski Mısır dansıyla ilgili tapınak, mezar ve piramit duvar resimleri, geçmişin dans kültürü hakkında bize önemli bilgiler sunmaktadır. Kral, kraliçe ve firavun ailesinden soyluların mezarları yanı sıra tapınakların duvarlarında çeşitli dans figürleri görmektediriz. Eski Mısır'da dans, halkın ve kralların yaşamında önemli bir yer tutarak özellikle tapınaklardaki dini törenlerin bir parçası olarak icra edilmiştir. Yeni yıl bayramları gibi önemli etkinliklerde, çoğu tapınakta, toprakları hastalıklı ve ölümcül şeytanlardan korumak amacıyla Sekhmet'i yatıştırmak üzere müzik çalınır ve danslar yapılırdı. Antik Mısır toplumunda dans, bir bireyin etnik sınıfını yükseltmek için kilit bir unsurdur. Ayrıca, profesyonel dansçıların maddi ödüller kazandığı bir araç olmuştur. Cenaze danslarına katılan kadınlar, bu ritüellerin merkezinde yer alarak özel bir rol oynamışlardır. Günlük yaşamın bir parçası olarak gerçekleşen danslar genellikle müzik eşliğinde icra edilmiş ve akrobatik öğeler içermiştir. Eski Mısır'da yapılan çeşitli danslar, günümüzdeki dans çeşitlerinin kökenlerini oluşturduğu ve aynı zamanda halk oyunlarının ilk formlarını temsil ettiği düşünülmektedir. Profesyonel dansçıların varlığı, Antik Mısır toplumunda dansın spora dönüştüğünü ve ilk spor dallardan birini temsil ettiğini söylemek mümkündür. Mevcut araştırma neticesinde, Antik Mısır döneminde dans faaliyetlerini inceleyecek araştırmacılara dansın kronolojik derinliğini, toplumsal katmanlar ve dans ilişkisini, din ve dans ilişkisini, profesyonel dansçıların sosyal rolünü, dans ve diğer sanat formları ile ilişkisinin incelenmesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca, dansın zaman içindeki evrimini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, özellikle farklı dönemlerdeki dans tarzları ve ritüeller arasındaki değişikliklere odaklanılabilir. Yapılacak bu araştırmalar, Antik Mısır'da dans faaliyetleri üzerine daha derinlemesine bir anlayış geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Antik Mısır, Dans, Spor, Firavun, Profesyonellik

Abstract

The purpose of this study is to explore the reflections of dance activities in ancient Egypt on modern sports. Temple, tomb, and pyramid wall paintings related to ancient Egyptian dance provide us with important information about the dance culture of the past. We can see various dance figures on the walls of temples as well as the tombs of royalty and the pharaoh's family. In ancient Egypt, dance held an important place in the lives of the people and kings, especially as part of the religious ceremonies in temples. During important events such as New Year's celebrations, music was played and dances were performed in most temples to appease Sekhmet in order to protect the lands from diseased and deadly demons. In ancient Egyptian society, dance was a key element in elevating an individual's social class. It also served as a means for professional dancers to earn material rewards. Women who participated in funeral dances played a special role at the center of these rituals. Dances that took place as part of daily life were often performed with music and included acrobatic elements. It is believed that the various dances performed in ancient Egypt formed the origins of today's dance styles and also represented the first forms of folk dances. The presence of professional dancers suggests that dance in ancient Egypt evolved into a sport and represented one of the first sports disciplines. As a result of the current research, researchers examining dance activities in ancient Egypt are advised to explore the chronological depth of dance, the relationship between social layers and dance, the relationship between religion and dance, the social role of professional dancers, and the relationship between dance and other art forms. Furthermore, by examining the evolution of dance over time in more detail, a focus can be placed on the changes between dance styles and rituals in different periods. These studies could help develop a deeper understanding of dance activities in ancient Egypt.

Key Words: Ancient Egypt, Dance, Sports, Pharaoh, Professionalism

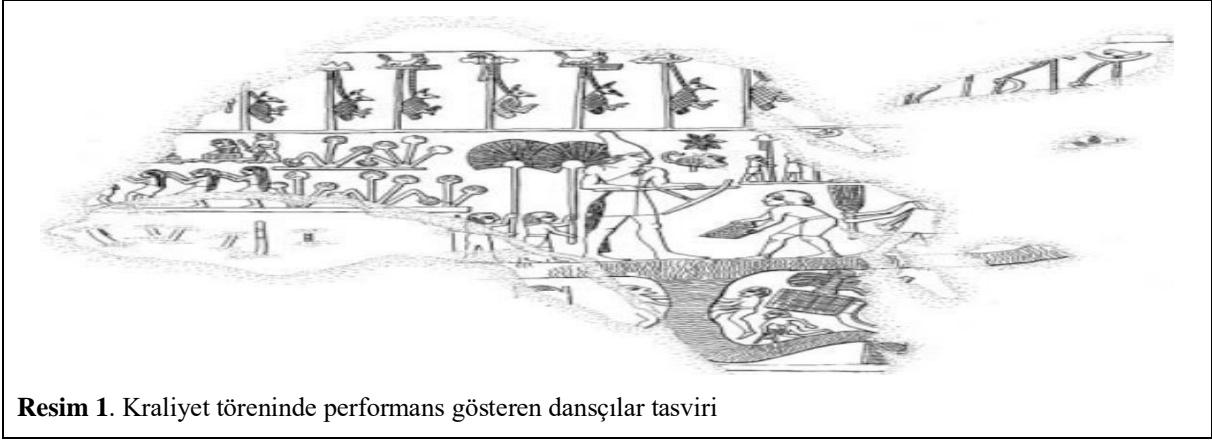
Giriş

Eski Mısırlılar, ölümden sonraki yaşamı, yeryüzündeki genel yaşam modelini takip etmiş gibi düşünüyorlardı. Bu nedenle mezarlarında, yiyecek, içecek, giyecek, yelkenli tekne, savaş silahları ve spor ve oyun ekipmanları gibi çeşitli malzemeleri saklamışlardı. Eski Mısır toplumu, Nil Nehri'nin tadını çıkararak bir araya gelmiş ve birlikte eğlenceli aktivitelerde bulunmuştur. İnsanlar, tapındıkları tanrılara ibadet etmek ve oyun performanslarını izlemek amacıyla tapınaklara birlikte gitmişlerdir. Spor, Antik Mısır kültürünün diğer yönleri gibi din ile sıkı bir bağa sahipti ve bayramlar sırasında halk, tanrılarını görmek, taleplerini iletmek ve sporcuların yarışlarını izlemek için büyük tapınaklara akın etmiştir (<https://www.bartleby.com>). Eski Mısırlıların mezarlarında, yelkenli tekneler, savaş ve spor silahları ile oyun malzemeleri gibi eğlence simge bulgularına rastlanmıştır. Özellikle soylular ve askerler, antik çağ Mısır'ında çeşitli spor ve oyunları icra etmişlerdir. Bu aktiviteler arasında savaş sporları, koşu, avcılık, kadın dansçıların veya akrobatların gösterişli performansları, top ve tahta oyunları sayılabilir. Yeni Krallık mezarlarındaki genç dans eden kızlarla yapılan ziyafetler, en güzel mezar sahnelerinden biridir. Eski Mısır dans tarihine ait diğer sahneler, özellikle eski Mısırlı sanatçıların eylemlerini detaylı bir şekilde tasvir eden yapılandırılmış bir yaklaşımın izini sürdüğünden, büyüleyici bir nitelik taşır. Bu mezarlar, kutlamalara, bayramlara, dini törenlere ve cenaze törenlerine eşlik eden sayısız dans tasvirine ev sahipliği yapar. Ayrıca, askeri, dramatik, lirik veya grotesk karakterlere sahip özel danslar da görülmüştür (Decker, 2006; Dunn, 2021; Demirtaş ve İmamoğlu, 2018; Hamed, 2015; İmamoğlu ve Yazıcı, 2023; İmamoğlu ve ark., 2018; Koca ve İmamoğlu, 2018; Koca ve ark., 2018; Kornexl, 201/2011; Spencer, 2003). Eski Mısırlılar hem eğlence hem de profesyonel spor olarak cimnastığı ilk uygulayan topluluklardan biriydi. Kraliyet saraylarında eğlence için sıkça akrobatlar kullanılırken, cimnastik bireysel fiziksel zindeliği arttırmanın popüler bir yolu olarak benimsenmiştir. MÖ 2000 yılına ait bir tablo, günümüz yoga ve pilates egzersizlerine benzer bir vücut esnekliği manevrasını gösteren bir Mısırlıyı tasvir etmektedir. Başka bir resimde ise sporcuların takla atarak hava içinde dönüşler yaparak hareketin sonunda dik iniş gerçekleştirdikleri gösterilmektedir. Günümüzün cimnastikçileri hala bu sağlam, iyi duruşlu iniş kuralını uygulamaktadırlar (<https://www.theclassroom.com>). Eski Mısır'da hasat temsillerinden birinde, işçilerin ellerinde insan kemiğine benzer iki sopa tuttuğu ve kıyafetlerini bir kenara bırakmış şekilde sopalarını çırparak hızlı hareketlerle koşup, dans etkinlikleri belirlenmiştir (Akkurt, 2020). Dans, Eski Mısır'ın yaşamında hem dini bir ritüel hem de hayati bir zorunluluk olarak önemli bir yer tutmaktaydı. Kral, kraliçe ve firavun ailesi ile birlikte soyluların mezarlarının yanı sıra tapınakların duvarlarında da karmaşık dans figürleri sıklıkla rastlanan bir sanat şekliydi. Eski Mısır toplumunda dans, tapınaklardaki dini törenlerin vazgeçilmez bir parçası ve yaşamın doğal bir ifadesi olarak kabul ediliyordu. Sadece dini değil, aynı zamanda dünyevi eğlencelerin de ayrılmaz bir parçasıydı. Bayramlar ve cenaze törenleri gibi önemli dini ve dünyevi etkinliklerde dans, topluluğun bir araya gelmesini sağlayan bir araç olarak kullanılıyordu. Özellikle ölümlerin defin törenlerinde gerçekleştirilen moo dansı, dansçıların orman yapraklarından yapılmış egzotik taçlarla süslenerek muazzam figürler sergilediği özel bir ritüeldi. Firavunların tanrı Hathor'un evine dans etmek için geldikleri ve Hathor'un oğullarının da dans törenlerine katıldığına inanılıyordu. Mısır halkının doğum ve eğlence törenlerinde özel dansçılar bulunurdu ve firavun mezarlarının yanı sıra mabet duvarlarında da dans sahneleri resmedilirdi. Mısır'ın tarih öncesi çağlarına kadar uzanan mağaralarda ve çevresindeki dağlarda bulunan en eski dans sahneleri, bu zengin kültüre olan önemli bir göndermeydi. Ayin dansları, avlanma ve ibadet ritüelleriyle ilişkilendirilen resimler, tarih öncesi çağlardaki ev eşyaları üzerinde de gözlemlenmiştir (Şarku'1 Avsat,2019). Eski Mısır'da tam 80'den fazla dans resmi bulunduğu kaydedilmiştir. Bu resimlerde, grup ve bireysel dansların yanı sıra kült dansları ve savaş-doğurganlık dansları gibi çeşitli ritüeller gösterilmekteydi. Dansın, tanrılardan etkilenen bir ritüel olarak, dinin güçlü etkisi altında gerçekleştiği vurgulanmaktadır (Çetin ve İmamoğlu,2021). Dans, eski Mısır toplumunda yaşamın ayrılmaz bir parçasıydı ve kökeni dini ritüellere dayanmaktaydı. Tapınak ayinlerinde, festivallerde ve cenazelerde önemli bir rol oynamıştır. Dansçılar, tanrılarını taklit etmek için özel

kostümler ve maskeler giyerler ve belirlenmiş adım ve ritim modellerini takip ederlerdi. Özellikle yerel büyücüler tarafından yapılan özel danslarda fildişi çırpıcılar, tanrı Bes'i temsil eden bir kanvas maske ve maskeli, sahte kuyruklu bir sihirbaz/dansçı figürü bulunmaktadır. Sihirbazın, muhtemelen Bes'i taklit ederek tanrının büyük büyüdü güçlerini kullanmaya çalıştığı düşünülmektedir. Sadece kutsal danslar değil, aynı zamanda seküler gösteriler de mevcuttu. Mezar sahnelerinde tasvir edilen bu gösteriler, ziyafetlerde ve partilerde misafirleri eğlendirmek için kiralanabilen profesyonel dansçıların ritmik ve akrobatik hareketlerini sergiliyordu. Bu, Eski Mısır toplumunda dansın sadece dini bir ritüel olmanın ötesinde, günlük yaşamın bir parçası olarak da var olduğunu göstermektedir (David,2003; İmamoğlu ve Yazıcı,2023; Yazıcı ve İmamoğlu,2023).

Antik Mısır'da Dans Etimolojisi

Antik Mısır'da dans etimolojisi karmaşık bir konudur ve firavun dönemlerinde dansı anlamak genellikle zorlu olmuştur. Eski Mısır dilinde, dansı genel olarak ifade eden bir kelime bulunmamakta; aynı şekilde genel sanat kavramına tam olarak karşılık gelen tek bir kelime de mevcut değildir. Dans için kullanılan birkaç kelimenin bulunduğu ancak en yaygın olanın "ib3" olduğu belirtilir ve bu kelimenin doğru bir şekilde "kapari" olarak çevrilebileceği düşünülmektedir. Bu kelimenin yazımında sıkça kullanılan bir oyun parçası, oyun parçasının hareketi ile dansçı arasında bir benzerlik olabileceğini düşündürmektedir. Diğer yaygın bir kelime olan "hbi" ise genellikle akrobatik dansları tanımlayan bir terim olarak kabul edilir. "Rwi" ise "kaçmak" anlamına gelebilen bir kelimedir. Bir diğer dans terimi olan "ksks", muhtemelen "bükülme" anlamına gelen bir kelime olup, çoğunlukla Mısırlı olmayanlar ve hatta hayvanlar tarafından da uygulanmıştır. Eski Krallık döneminde, trf dansı genellikle sadece bir çift erkek tarafından icra edilirdi. Ancak, Yeni Krallık'tan sonra, yeni kelimelerin ortaya çıkmasıyla birlikte dans etimolojisi daha da karmaşık hale gelmiştir. Her bir terimin farklı bir dansı ifade ettiği düşünülse de grafik kanıtlar bu görüşü doğrulamamaktadır (Dunn,2021; Güney ve İmamoğlu,2023). Eski Mısır'da sporlar, günlük yaşamın ve kültürün bir parçası olarak icra edilmiştir. Bu sporlar, sadece bireyleri eğlendirmekle kalmayıp aynı zamanda bir seyirci kütlesine de hitap etmiştir. Eski Mısır, zengin ve çeşitli bir metin mirası bırakarak geçmişini belgelemiştir. Mısırlılar, kendilerine çok tanıdık gelen aktiviteleri tanımlamak için özel kelimelere ihtiyaç duymamışlardır. "Dans etmek" eylemi için kullanılan birkaç terim bulunmaktadır, ancak en sık kullanılanı "ib3" olarak bilinir. Diğer terimler ise genellikle belirli dans türlerini veya hareketleri tanımlar. Ancak, bu terimler genellikle sahnelerde veya belirli bir dansın doğası hakkında az veya hiç bilgi içermeyen "etiketler" olarak kullanılır. Eski Mısır'daki dans ve dansçıları hakkında daha fazla bilgi edinmek için arkeolojik belgelere başvurmak, onların yaşam tarzları ve Mısırlıların sanatçılara yönelik tutumları hakkında daha derinlemesine bilgi sağlayabilir (Spencer, 2003). Örneğin, Giza'daki Amenophis II steli, sporun toplumun üst sınıflarında yaygın ve popüler bir uygulama olduğunu kanıtlayan bir belge olarak gösterilmiştir (El-Gammal, 2008). Eski Mısır'da arkeolojik kaynaklara göre, dansın son derece gelişmiş versiyonlarına rastlanmıştır. Dans etmek, insanların toplum içindeki sosyal statülerini yükseltmek için önemli bir etken olarak kabul ediliyordu (Demirtaş ve İmamoğlu,2018). Resim 1'de üç dansçı, örgülü saçlarla tasvir edilmiştir; başlangıçta daha fazla dansçı olabileceği düşünülmektedir. Bu dansçılar, tek bacaklarını kaldırmış ve ellerini çırpıyor gibi görünerek bir performans sergilemektedirler. Söz konusu dansçılar, ritüel bir kral sahnesine eşlik etmekte olup, bu nedenle tören bağlamında performans sunmaktadırlar. Mısır'da dansın uzun bir tarihsel geçmişe sahip olduğu, hanedanlık öncesi kil figürlerde elleri başlarının üzerinde kaldırılmış kadınların yer aldığı sahnelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca, bazı sahnelerde ise bu dönemdeki alanlarda dansçıların çingirakları salladığı gözlemlenmiştir (Dunn, 2021).

Resim 1. Kraliyet töreninde performans gösteren dansçılar tasviri

Dansçıların Üç Boyutlu Tasviri

Antik Mısır'daki dansçıların çoğu, görülen tüm tasvirlerin iki boyutlu olduğu özellikle tapınakların veya mezarların duvarlarındaki resimler ile ostraca ve papirüs üzerindeki tasvirlerde sergilenmiştir. Bu tür tasvirler, insan formunun katı bir kanona uygun olarak iki boyutlu bir düzlemde gösterilmesini zorunlu kılar; bu durum, sanatçının esnekliğe sınırlı bir yer bırakırken, üç boyutlu hareketi doğru bir şekilde deneme ve gösterme konusunda hayal gücünü ve becerisini kullanma ihtiyacını ortaya koymaktadır. (Spencer, 2003).

Eski Mısırda Dans Etme Amaçları

Eski Mısır'dan günümüze ulaşan dans sahnelerinin, izleyicilere dans hakkında bilgi verme amacı taşıması, doğası ve bağlamı açısından ek bir zorluğu beraberinde getirmektedir. Ancak bu sahneler, her zaman net olmayan ve hatta modern gözler tarafından tam olarak anlaşılabilen amaçlar doğrultusunda mezarların veya tapınakların duvarlarına oyma veya boyama şeklinde aktarılmıştır. Örneğin, bu sahnelerin amacı, bir tarikata bağlılığı simgeliyor olabilir, bir sonraki dünyaya geçişi kolaylaştırmayı amaçlayabilir veya merhumun ebedi hedefine ulaştıktan sonra gerçekleşeceğine inandığı faaliyetleri göstermeyi amaçlıyor olabilir. Sahnelerin çoğu, ister bir tanrı isterse merhum bir birey olsun, bir avuç sadık takipçiden fazlasının görüleceği bir niyet taşımamaktaydı (Spencer,2003;Güney&İmamoğlu,2023).

Dans Formları

Bilim adamları, Mısır'ın dans formlarını analiz ederek çeşitli kategorilere ayırmışlardır. Cimnastik dans, büyük fiziksel güce dayalı eğitim ve esneklik gerektiren daha yoğun ve zorlu hareketleri içerirken, normal seyir dansı daha hafif ve basit hareketleri içermektedir. Bu dans türü hem dansçılar hem de seyirciler tarafından olumlu bir şekilde değerlendirilmiştir (Demirtaş ve İmamoğlu, 2018). Eski Mısır medeniyeti, üç bin yıldan fazla bir süreyi kapsamakta olup, genellikle "muhafazakâr" olarak nitelendirilen bir kültürdür. Ancak, bu uzun zaman dilimi içinde dansın değişikliklere ve gelişmelere uğramış olması önemle vurgulanmalıdır (Spencer, 2003).

Eski Mısırda Eşli Dans

Eski Mısır'da eşli dans, genellikle iki erkek veya iki kadın tarafından birlikte gerçekleştirilen bir dans türüdür. Resim 2 ve 3'te, bir grup kadın, müzisyen eşliğinde dans eden iki kızın tasviri bulunmaktadır. İki dansçı, önceki sanatçıların aksine daha özgür bir şekilde betimlenmiş, dans ederken ve parmaklarını müziğin ritmiyle şaklatırken vücutları neredeyse birbirine değmektedir. Bu özgür tasvir, Mütevellî

Heyeti'nin izniyle yeniden basılmıştır. Antik Mısır'dan günümüze ulaşan en sınırsız dans tasvirlerinden biri, Luksor'un batı yakasındaki Dra Abu'l Naga'daki Intef'in (İkinci Orta Dönem, yaklaşık MÖ 1795-1550) mezarından gelmektedir ve şu anda Oxford'daki Ashmolean Müzesi'nde korunmaktadır. Bu sahnenin sanatçısına, "Ara dönem" boyunca katı devlet kontrolünün gevşemesiyle dansçıların performanslarından zevk almalarını tasvir etme özgürlüğü tanındığı belirtilir (Spencer, 2003).

Eğitilmiş profesyonel dansçılar, Kral'ın farklı eyaletlerde düzenlediği festivallere katılmak üzere görevlendirilirdi (Korkmaz, 2013; Tekin ve Tekin, 2014). Eşli danslarda, genellikle aynı cinsiyetten iki kişi birlikte performans sergilerdi. Bu dans türü, 6. Hanedan döneminde kurulmuş olup, 5. Hanedan'da kadın dansçıların birbirleriyle el ele tutuşarak performans sergiledikleri bir görüntüye rastlanmıştır. Danslarda simetrik ve dramatik hareketler kullanılmış, duygusal durumları, örneğin özlem veya depresyonu aktarmak amacıyla ifadelendirilmiştir (<https://en.wikipedia.org/>; Güney ve İmamoğlu,2023).

Resim 2. Nebamun türbesinden ziyafet sahnesi. British Müzesi, Müzisyenler ve dansçılar (Sakkara)

Resim 3. Ziyafet sahnesi

Grup Dansı

Dört ya da sekiz kişinin bir araya gelerek farklı adımlar uygulayıp ritimlere uyum sağladığı bir dans biçimini ifade eder. Mısır, MÖ 3100 civarında birleşik bir krallık oluşturdu ve birleşmeyi takip eden politik ve askeri istikrar, farklı firavun medeniyetlerinin gelişimine ve eski Mısır'daki tüm dans temsillerinin uymak zorunda olduğu sanatsal sözleşmelerin kurulmasına öncülük etti. Birleşmeden hemen önceki dönemde Yukarı Mısır kralını tasvir eden "Akrep" topuz başı, dansçıların erken bir örneğini sunar ve dansçılar, kraliyet törenlerine katılırken gösterilir. Eski Mısır'daki dans tasvirlerinin büyük çoğunluğu, törensel dini veya cenaze sahnelerinden kaynaklanmaktadır (Spencer, 2003).

Eski Mısırlı dansçılar, gerçekleştirilen dansın durumuna ve türüne bağlı olarak solist olarak, çiftler halinde veya gruplar halinde dans etmişlerdir. Bireysel veya solo danslar genellikle kral veya onun temsilcisi olarak belirlenen rahiplerin performanslarını içermekteydi. Kral, güneş dansını gerçekleştirirken, yardımcısı ise bereket tanrısı Min Koptos'un onuruna düzenlenen hasat festivalinde dans etmekteydi (<https://en.wikipedia.org/wiki/>). Özellikle, eski dini gelenek ve festivallerde bereket tanrıçalarına adanmış etkinliklerde kadınların öne çıktığı belirtilmektedir. Tanrıçaların onuruna düzenlenen festivallerde, şarkı söyleme, akrobatik dans ve yarışmalar gibi etkinliklerin gerçekleştirildiği ifade edilmektedir (Çetin ve İmamoğlu, 2021b; Türkmen ve Okudan, 2020; Okudan ve İmamoğlu, 2021).

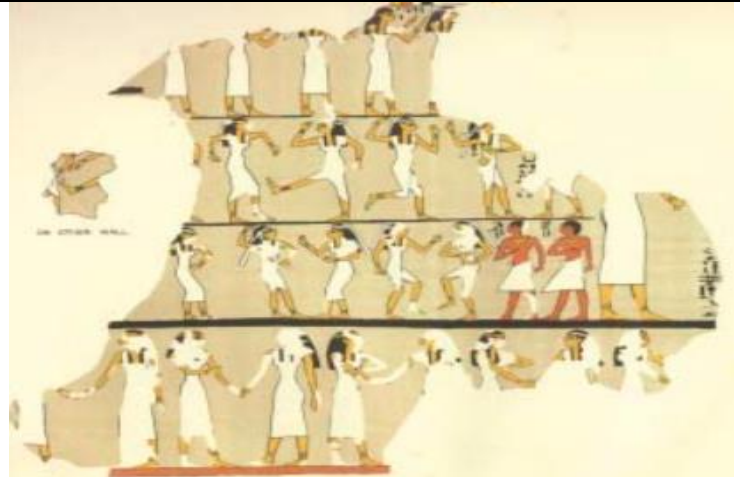
Cenaze Dansları (Dini danslar)

Doi: ...

Cenaze dansları olarak da adlandırılan dini danslar, Eski Mısır'ın mezar sahnelerinde veya mezara giriş sırasında gerçekleştirilen performansları içeren bir dans serisini kronolojik olarak tasvir eder. Bu dönemdeki eğlenceler, tapınaklara, mezarlıklara ve muhtemelen profesyonel müzisyen ve dansçılardan oluşan gruplara bağlı olarak gerçekleşmiş görünmektedir. Eski ve Orta Krallıklar döneminde, bu tür bir dans grubuna hnr adı verilmiş ve genellikle önemli festivallerde ve cenazelerde performans sergilemişlerdir. Başlangıçta kadınlardan oluşan birim, kadınlar, mezar sahnelerinde "insan kaynakları gözetmeni" veya "insan kaynakları müfettişi" gibi başlıklar altında yüksek düzeyde organizasyon ve profesyonellik sergileyerek öne çıkmıştır. Beşinci Hanedan'da Neferesres adlı bir hanımefendi, "kralın emrinin gözetmeni" ve "kralın danslarının gözetmeni" unvanlarına sahip olmuştur. Ancak, erkek sanatçıların ortaya çıkması ve erkek memurların atanmasıyla Hnr'nin kadın egemenliği Eski Krallık'ın sonlarına doğru sona ermiş görünmektedir (Nord, 1981). Dansçılar, kederin ifadesi için ve ölenin arkasında kalanları eğlendirmek amacıyla üç ana kategoriye ayrılırdı. Dini danslar genellikle tapınak ritüelleri sırasında ve ilahilerle birlikte eğitimli dansçılar ve işaretçiler tarafından icra edilmiştir (<https://www.ask>). Afrika kökenli bir tanrı olan Bes'in muhtemelen portresi olan Resim 4'te, genellikle aslan başlı bir cüce olarak tasvir edilmiş ve özellikle kötü ruhları uzaklaştırma ve doğum sırasında anne ve çocuğu koruma ile ilişkilendirilmiştir. Mısırlılar, onun dansının ve müziğinin kötü ruhları uzaklaştıracağına ve koruma sağlayacağına inanmışlardır. Resim 5'teki mezar sahnesi, uzun elbiseler giyen, bilezikler ve halhaller takan ve beyaz filetolarla saçlarına süslenmiş, çiftler halinde dans eden kadınları göstermektedir. Antik Mısır'daki dansçılar genellikle akademisyenler tarafından zarif, estetik ve hatta akrobatik olarak tanımlanmıştır. Resim 6'da dansçılardan üçü, sistrum çalarken sol ellerinde bir sopa tutmaktadır. (Sistrum ve sistra, yatay olarak dişli küçük metal disklerle bir müzik aleti oluşturmak için kullanılan bir çeşit çingirak) Mısırlılar, avcılıkta kullanılan sopa ve sistrumun dans sahnelerinde ortaya çıkmasını, ritüel bir av dansının kökenine işaret edebileceğine inanmış olabilir (Spencer, 2003). Eski Mısır döneminde müzik oldukça popülerdi ve birçok erkek ve kadın müzik eşliğinde dans etmiştir. Çiftçiler, iyi bir hasat için tanrıya şükranlarını ifade etmek amacıyla dans etmişler ve erkek dans toplulukları ile kadınlar akşam yemeğinden sonra popüler bir eğlence biçimi olarak dans etmişlerdir (Demirtaş ve İmamoğlu, 2018; Yazıcı ve İmamoğlu, 2023).

Resim 4. Tanrı Besinin dans etme ve tef çalma rölyefi: British Müzesi

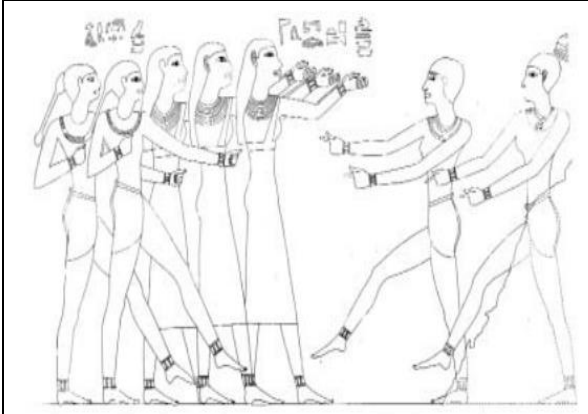
Resim 5. Dra Abu'l Naga'daki Intef'in mezarından bir sahne, Petrie Mısır Arkeoloji Müzesi

Resim 6. Giza'daki Niunetjer'in mezarından bir cenaze dansı sahnesi.

Cenaze Danslarında Kadının Rolü

Genellikle cenaze dansları olarak bilinen sahnelerde, dansçılar genellikle kadınlardan oluşsa da Giza'daki Niunetjer'in mezarından elde edilen iyi korunmuş bir sahnede olduğu gibi zaman zaman erkekler ve hatta nadiren bir küce de yer alır. Dansçılar genellikle topluca "ib3wt" olarak adlandırılır ve ritmi işaretlemek için alkışlayarak eşlik eden diz çökmüş üç kadın şarkıcı grubuna sahiptir. Bu mezarın dansçılarının kostümü, dönemin tipik kıyafeti olan kısa etekler ve göğüslerinde çapraz bantlar içerir. Üç dansçı, bir dördüncü kişi tarafından yönetilen ve sistrum çalan bir kadın küce tarafından takip edilen bir dans gösterisine liderlik eder. Diğer üç dansçı ise ters yöne bakmaktadır ve ne fırlatma sopaları ne de sistraları bulunmaktadır (Resim 7). Bu grup, küce etrafında dans eden yedi kadını temsil etmeye yönelik bir girişim olabilir (Anderson 1995). Orta Krallık döneminde (yaklaşık MÖ 2135–1985), cenaze dansları genellikle daha "akrobatik" görünen hareketler içerdiği için tasvir edilmiştir, örneğin Beni Hasan, Meir ve Deir el-Gebrawi'deki mezarlarda. Sıklıkla sıralar halinde gösterilen dansçılar, sınırlı sayıda stilize edilmiş hareketle dans eder gibi görünebilir. Tasvir edilen hareketlerin çoğu, özellikle Kagemni'nin mezarından alınanlar gibi, doğası gereği akrobatiktir (Resim 8). Resim 8'de genç kadınlar, tek ayak üzerinde dururken ve geriye doğru eğilirken (diğer bacak ve her iki kollarını kaldırarak), özel eğitilmiş kişilerin yapabileceği bir hareketi sergilemektedir. Eski Mısır'daki en eski dans kayıtlarının cenaze törenleriyle ilgili olması şaşırtıcı değildir. İlk dönemlerde cenazelerle ilişkilendirilmeyen birçok dans türü olabilir, ancak en eski zamanlardan günümüze ulaşan en iyi bilgi kaynakları mezarlar olmuştur. Eski Krallık döneminde, mumyalama işlemi tamamlandıktan hemen sonra, "akasya evi" adı verilen özel bir kadın grubu tarafından danslar düzenlenirdi. Bu grup, tehlikeli aslan tanrıçası Sekhmet'i yatıştırmayı ve ölümlerin canlandırılmasını içeren görevlere sahipti. Dansçılar, ölümlerin ilk yemeğine davet edilen "sunu masası" dansını gerçekleştirirdi. Ancak, bu dansın varyasyonları her zaman "akasya evi" kadınlarını içermezdi. Diğer kadın grupları ve hatta erkekleri içeren sahneler de vardı ve özellikle Eski Krallık döneminde, bir dizi dans, bir sunu masasında oturan ölümlerle serbestçe ilişkilendirilmiştir. Bir grup dans göstericisi olan Hnrt, doğum törenleriyle ilişkilendirilmiş olup, aynı zamanda cenazelerle de bağlantılı olabilir. Dans grupları genellikle ya tamamen erkek ya da tamamen kadındı, ancak ikisi bir arada görülmezdi. Aslında bilinen hiçbir tasvirde erkek ve kadın bir çift dansçı bulunmamaktadır. Dansçılar, gösteri içinde tek başlarına veya bir veya daha fazla başka dansçı ile birlikte belirli hareketleri gerçekleştirebilirlerdi. Ancak, tüm dansçılar aynı koreografinin parçası olmalarına rağmen aynı anda farklı hareketler yapabilirlerdi. Dans ve akrobatik ya da cimnastik performansları arasında belirgin bir sınır bulunmamak gibi görünür (Dunn, 2021; Güney ve İmamoğlu, 2023).

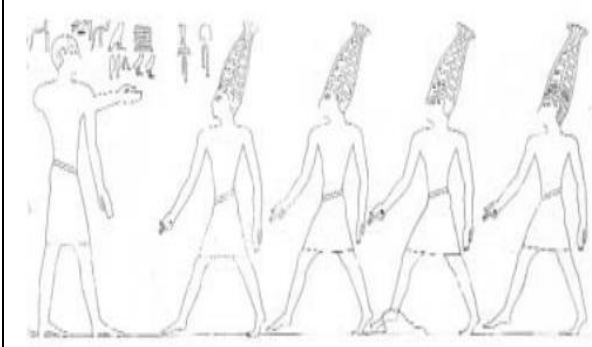
Resim 7: Thebes'teki Antefiker'in mezarından Dansçılar tasviri

Resim 8: Saqqara'daki Kagemni'nin mezarındaki akrobatik dansçılar.

Dansçıların Kıyafetleri

Eski Krallık mezar tasvirlerinde, dansçılar genellikle alkışlayan ve muhtemelen şarkı söyleyen kadınlar eşliğinde görülürdü, bu, diğer cenaze sahnelerinde yaygın bir motif olarak karşımıza çıkar. Lexova'nın belirttiği gibi, erkek dansçılar genellikle önlüklerle, fularlarla ya da eteklerle tasvir edilmiştir (Lexova 2000). Mezar sahnelerinde, erkek dansçılar genellikle kısa eteklerle, günlük giyim olarak kabul edilebilecek kıyafetlerle resmedilmişlerdir. Ancak, kadın dansçılar, genellikle uzun elbiselerin moda olduğu bir dönemde, dans sırasında bacaklarını serbest bırakmak için kısa etekler de tercih ediyorlardı. Bazı durumlarda, kadın dansçılar, neredeyse çıplak gibi tasvir edilirken, bazıları ise bel çevresinde sadece bir kemerle görüntülenmiştir. Erkek dansçıların saçları genellikle kısadır, kadın dansçılar da çoğu zaman kısa saç tercih ederler; ancak, bazı kadın dansçılar saçlarını uzun bir at kuyruğu şeklinde bağlamış ve hareketi vurgulamak için disklerle süslemişlerdir (Dunn, 2021). Dans sahnelerinde çiftler arasında sıkça görülen el ele tutuşma, genellikle iki erkek veya iki kadın arasında gerçekleşir; ancak, erkekler ve kadınlar bir arada dans etmezlerdi. Dansçıların başlıkları, genellikle dokunmuş papirüs saplarından yapılmış ve bataklık Nil bölgesinde yaşayanları sembolize eden özel tasarımlara sahiptir. Thebes'teki Antefiker ve eşi Senet'in Onikinci Hanedan mezarındaki bir sahnede, iki dansçı grubu birbirine doğru hareket ederken, alkışlayan kadınların önünde üç kadının alkışladığı görülmektedir. Dansçılar arasında başlıkların farklılığı, onları tanımanın bir yolunu sağlar. Cenaze danslarının önemli bir türü, Eski Krallık'tan Yeni Krallık'ın sonuna kadar (yaklaşık MÖ 1069) sahnelerde görülen Muu dansçılarıdır. Bu dansçılar genellikle farklı başlıklar takarlar ve başlıklar onları hemen tanımlarlar. Onikinci Hanedan yetkilisi Sinuhe'nin hikayesi, Muu dansçıları içeren bir Mısır cenazesinin detaylı bir tanımını sunar (Spencer, 2003). Ayrıca, Orta ve Yeni Krallık'a tarihlenen cenaze dansının özel bir türü veya çeşidi, Hathor'un onuruna yapılan danslardır. Bu danslar, sıçrama veya atlama hareketleriyle karakterizedir ve genellikle Hathor'un hem güzel yönünü hem de yeraltı dünyasının girişinde ölümlerle karşılaşan yönünü kutlamak amacıyla gerçekleştirilirdi. Hathor'un rolü, ölümlerin yeraltı dünyasına geçişine yardımcı olmak ve yeniden doğuşlarını desteklemektir. Mww (muu) dansçıları, Eski Krallık'tan Yeni Krallık'a kadar bilinen başka bir cenaze dansçısı grubunu temsil eder. Bu dansçılar, genellikle özel başlıklarıyla ayırt edilirler ve ölümleri sembolik olarak cehenneme taşıma göreviyle görevlidirler. Bu taşıma yolculuğu, Memphis'ten Sais'e, oradan Buto'ya ve geri dönüşle bir döngü oluştururdu. Daha karmaşık mezar sahnelerinde, dansçılar, özel şapeller, ağaçlar ve dini semboller içeren bir ortamda tasvir edilirdi. Bu sahneler, ölümlerin yolculuğunun kutsal bölgesini yansıtmak amacıyla mezarın yakınında yeniden oluşturulmuş gibidir (Dunn, 2021). Son olarak, bir ostrakon üzerindeki eski Mısır kadın dansçısının tasviri, bel kısmı hariç çıplak olarak çizilmiştir. Bu tasvir, kadın dansçıların vücut hatlarını sergileme eğiliminde olduklarını ve dansın doğrudan bir ifadesi olarak bedeni kullanma pratiğini yansıtmaktadır (Güney ve İmamoğlu, 2023; Yazıcı ve İmamoğlu, 2023).

Resim 9. Thebes'teki Antefiker'in mezarından Muu dansçıları görüntüsü

Resim 10. Kadın dansçı, (Milattan önce 1300), Egizio müzesi.

Hayvanlar ve Dans

Eski Mısır kültüründe, dansçılar, özellikle kutsal boğaların cenaze törenlerinde önemli bir rol oynamıştır. Apis ve Mnevis boğaları, yaşamları boyunca kraliyet ve ilahi onurlarla ödüllendirildi, ölümleri üzerine ise özel mezarlıklarda detaylı cenaze törenleri düzenlenmiştir. Cüce Djeho'nun Osiris-Mnevis'in ebedi festivali sırasında ritüel dansçılara vurgu yapması, ritüel dansın Eski Mısırlılar için önemli bir kültürel unsuru olduğunu göstermektedir (Spencer, 2003). Ritüel dansçılar, yas tutanlara ölenlere veda etmelerinde yardımcı olmanın yanı sıra, öteki dünyaya geçişleri kutlamak için de kullanılmışlardır. Bu, cenaze törenlerinde dansın, ölenin diğer dünyadaki varlığını onurlandırma ve kutlama amacıyla gerçekleştirildiğini gösterir. Mısır kültüründe, hayvanların hareketlerini taklit eden ve sadece Mısır metinlerinde bahsedilen bir dans türü olan İmitatif Dans da öne çıkmaktadır. Eski Krallık'tan itibaren bilinen dans eden cüceler, nadir oldukları için ödüllendirilmiş ve Firavun Pepi II'nin Horkhufu tarafından "tanrının dansları" için getirilen bir cüce övgü almıştır. Cüceler tarafından icra edilen danslar, güneşin geceleyin yeraltına doğru olan yolculuğuna dair veda performansları olarak nitelendirilmiştir. Cüceler, boyutları nedeniyle asla yaşlanmayan ve güneşi temsil eden varlıklar olarak görülmüşlerdir. Cücelerin dansları ayrıca Osiris'in ve güneş tanrısının yeniden doğuşuyla ilgili olan kutsal boğalar Apis ve Mnevis'in cenazelerinde de yer almıştır. Bereket ve yenilenme tanrısı Min'in ziyafetlerinde de özel dansçılar bulunmaktaydı. Bazı bilim adamları, bu imgenin sembolik olduğunu savunsa da, Geç Dönem'de resmedilen dans eden maymunlar da dikkat çeker. Maymunlar, güneşin batışına ve yükselişine veda ve selam durma dansları yaparken tasvir edilirken, Min rahipleri bazen gerçekleşmemiş olabilecek şekilde maymunlarla dans ettikleri görülmüştür (Dunn, 2021).

Tapınak Dansları

Yeni Krallık döneminde, cenaze danslarının mezar dekorasyonlarından ziyade tapınaklarda tasvir edilmesiyle bir değişiklik gözlemlenmiştir (Kozma, 2006). Tapınaklarda resmedilen dans sahneleri hem kraliyet hem de ilahi törenleri yansıtmaktadır. Bu değişiklik, II. Pepi'nin, resmi Harkhuf'a yazdığı mektupta geçen "tanrıların dansları" ifadesiyle öne çıkmıştır. Harkhuf'un Sudan'a düzenlediği seferde getirdiği cüce dansçının özel bir teşekkür mektubu ile öne çıkan bu metin, ritüel dansların tapınaklarda gerçekleştirildiğine işaret etmektedir.

Tapınaklarda düzenlenen danslar, Mısır'ın çeşitli tapınaklarında yer alan dansçılar ve müzisyenler tarafından icra edilmekteydi. Onikinci Hanedan II.Senwosret tapınağından alınan bir papirüs, bu sanatçıların adları ve milliyetleriyle birlikte dansların yapıldığı olayları anlatmaktadır. Mısır tapınaklarının personeli arasında, Asyalı ve Nubyalı sanatçıların da yer aldığı belirtilmektedir. Bu dansçılara, dini bayramlar ve önemli olayları kutlamak amacıyla özel günlerde performans göstermeleri için ödeme yapıldığı ifade edilir. Tapınak dansçıları, eski yılın sonu, yeni yılın başlangıcı, su

baskınlarının ve dolunayın gerçekleştiği zamanlar gibi belirli tanrısal bayramları kutlamak üzere görevlendirilmiştir. Ancak, bu ritüellerin büyük bir kısmının, yalnızca rahipler ve kralın girebildiği tapınak içinde gerçekleştiği belirtilir. Dansçılar, tanrılara hizmet eden rahiplerin ve tanrıların gözünde olumlu bir etki bırakmak amacıyla gösteri yapmaktaydılar. Ancak, sıradan Mısırlılar genellikle halka açık dini bayramlarda tanrılar için yapılan dansları alanlarda izleyebilirlerdi. Tapınaktan çıkarılan tanrısal görüntüler, özellikle önemli bayramlar sırasında Mısır kült tapınaklarında yaygın bir uygulama olup, bu ilahi imgeler genellikle rahipler tarafından omuzlarda taşınarak tanrının yerel çevresinde işlenir veya komşu kasabalardaki diğer tapınaklara ziyarette bulunurdu (Spencer, 2003; Yazıcı ve İmamoğlu, 2023).

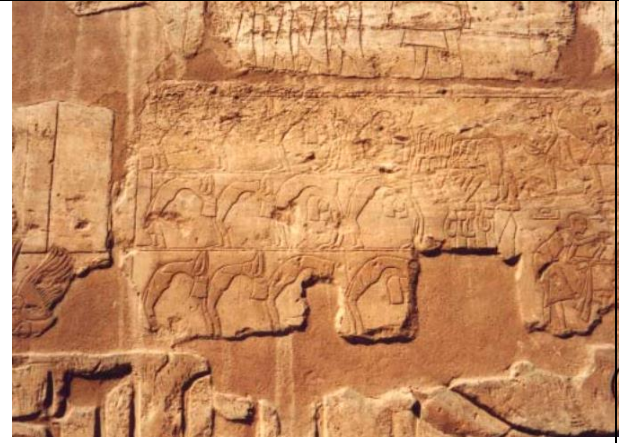
Opet ve Vadi Festivalinde Dans

Opet ve Vadi festivalleri, Yeni Krallık döneminde, özellikle Thebes (modern Luksor) şehrinde düzenlenen önemli etkinlikler arasında yer almaktadır. Bu festivaller, dansçılar ve akrobatların katılımıyla öne çıkarılmıştır. Örneğin, Karnak tapınağından Luksor tapınağına doğru yapılan Opet festivali, tanrıça Mut ile buluşma amacı güderken Amun'un ulumasına eşlik eden dansçılar ve akrobatları içermektedir. Bu festivallerin öne çıkan özelliklerinden biri, kadın gruplarının gerçekleştirdiği akrobatik dans gösterileriydi. Ayrıca, karanlık ve egzotik dansçıların, muhtemelen Nubyalılar, zıplama hareketleri ve davul ritimleriyle festivali renklendirdikleri kaydedilmiştir (Dunn, 2021). Opet Festivali'nin yanı sıra, Vadi Festivali de Amun-Re'nin Nil'i geçip batı yakasındaki kraliyet morg tapınaklarını ziyaret ettiği bir etkinlikti. Her iki festivalin mezarlarda ve tapınaklarda tasvir edilen sahnelerinde, geçit törenlerine eşlik eden dansçılar ve akrobatlar görülmektedir. Örneğin, Thebes'teki Vadi festivalinde, tanrı Amun'un Nil'i geçtikten sonra Batı Şeria'daki mezarları ziyaret etmek üzere Karnak'taki tapınağından ayrılması, dansçılar ve müzisyenler tarafından eşlik edilen bir geçit töreni olarak tasvir edilmiştir. Bu festival etkinlikleri, yılın onuncu ayındaki yeni ayın meydana gelmesiyle gerçekleşmiş ve genellikle ailelerin, alayları bekleyip ziyafet düzenleyerek geçit törenini sevinçle karşıladığı belirtilmiştir. Alayın, Hathor tapınağına kadar devam ettiği Deir el-Bahri'deki önemli bir sahnede, dansın gerçekleştiği ve "sarhoşluk ziyafeti" adı verilen bir ritüelle kutlandığı ifade edilmiştir (Dunn, 2021). Mısır tapınaklarında gerçekleşen dansçıların, müzisyenlerin ve şarkıcıların performansları genellikle resmi ve seçkin bir atmosferde geçerdi. Bu gösterilere genellikle tanrı veya tanrıçayı öven dini ritüellerde tanık olan sınırlı sayıda rahip ve tapınak yetkilisi katılırdı. Ancak, tapınaktan dini resimlerin çekildiği daha geniş kapsamlı bayramlarda, dansçılar ve akrobatlar da dahil olmak üzere eğlenceler, büyük kalabalıklar tarafından izlenebilmekteydi. Bu tür açık hava etkinliklerinde, dansın tapınağın kutsal alanından daha az kısıtlanmış bir şekilde gerçekleştiği düşünülmektedir. Örneğin, Thebes'teki Rekhmire mezarından alınan bir sahnede, Muu dansçıları, antik Delta şehirlerine kutsal bir hac ziyareti sonrasında cenaze kortejini selamlayan merhumun atalarını temsil etmektedir. Muu dansçıları, cenaze alayı mezara ulaştığında gerçekleştirilen bu ritüeli gerçekleştiren sanatçılardır (Spencer, 2003).

Resim 11. Delta tapınaklarında gösteri yapan Muu dansçıları.

Antik Mısır'da dans, yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görülmekle kalmayıp, aynı zamanda dini ritüellerin önemli bir unsuru olarak kabul edilmekteydi. Mısır'daki birçok festival ve kutlamada dansın, etkinliklerin tamamlanması için vazgeçilmez bir öge olduğu ileri sürülmüştür. Sed-festivali, Opet Festivali, Kutsal Yerlerin Prodüksiyonları ve diğer pek çok festivale dâhil olan dans performansları, Mısır'ın kültürel ve dini yaşantısının merkezinde yer almıştır. Antik Mısır'daki kadın dansçılar, genellikle deniz kabukları, salyangozlar veya boncuklardan yapılmış elbiseler ve çeşitli kemerlerle süslenmişlerdir (Demirtaş ve İmamoğlu, 2018). Bu elbiseler, Mısır kültürünün zenginliğini ve estetik anlayışını yansıtarak dansın sadece bir ritüel değil, aynı zamanda sanatsal bir ifade olduğunu göstermiştir. Mısır'ın tarihsel festivallerinde dansın, toplumun bir araya gelmesini, coşku ve bağlılığın ifadesini simgeliyordu. Sosyal etkileşimlerin, dini bağlamda ifade bulan dans ritüelleriyle birleştiği bu festivaller, Mısır toplumunda birlik ve dayanışma duygularını güçlendirmekteydi. Bu danslar, tanrılara duyulan saygıyı ifade etmek ve topluluğun bir araya gelip birbirine bağlılığını kutlamak amacıyla gerçekleştirilirdi. Mısır toplumunda dans, sadece fiziksel bir etkinlik değil, aynı zamanda kültürel bir mirasın ve toplumsal bir birlikteliğin bir yansıması olarak kabul edilirdi.

Resim 12. Dansçılar. Amun-Re'nin Karnak'taki evinden Luksor tapınağına yolculuk yaptığı Opet Festivali'nden bir sahne

Resim 13. Dans eden erkekler

Günlük Yaşamlarında Dans

Eski Mısır'dan günümüze ulaşan dans tasvirlerinin çoğu genellikle cenaze törenleri veya dini ritüellerle ilişkilendirilse de bu tasvirler, dansın yalnızca ritüel bağlamlarla sınırlı olmadığını ve sıradan Mısırlıların günlük yaşamlarında önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Eski Mısır'ın teatral geleneğinin sınırlı olduğu düşünülürken birlikte, dini bayramlar dışında, çoğu insanın genellikle memleketlerinden veya köylerinden nadiren uzaklaştığı bir dönemde, halka açık eğlencenin kapsamının sınırlı olması muhtemeldir. Festival dönemlerinde gerçekleşen eğlenceler büyük ölçüde ev yapımı olacaktı veya kutlayanın ailesi tarafından ya da profesyonel sanatçılar kiralanarak sağlanacaktı. Mısırlılar, cenaze törenleri ve tapınak kült dansları sahnelerine ek olarak, özellikle Yeni Krallık döneminde, dansın seküler durumlarda da ortaya çıktığına dair tasvirler bırakmışlardır. Bu sahneler, Eski Mısır'daki sıradan insanların yaşamlarındaki dansın çeşitli bağlamlarını ve dansın doğasını anlamamıza yardımcı olabilir. Ancak, bu "ev içi" sahnelerin bile bir şekilde cenaze töreni amacına hizmet ettiği akıldan tutulmalıdır, çünkü çoğu mezarın süslü duvarları üzerinde bulunur ve sonraki yaşamın idealize edilmiş bir görüntüsünü yansıtarak, iyi yaşam ve eğlencenin beklenildiği bir atmosferi sunar. Dansın, Eski Krallık'tan Yeni Krallık'ın sonuna kadar olan dönemde ev içinde, akşam yemeği partilerinde,

ziyafetlerde, alanlarda ve hatta dini tapınaklarda performans gösterildiğine dair tasvirler bulunmaktadır. Ancak, daha sonraki dönemlerde, Yeni Krallık'tan sonra, mezar dekorasyonlarının içeriğinde daha çok dini temaların hakim olduğu ve önceki dönemlerde önemli görülen "günlük yaşam" sahnelerinin yerini aldığı gözlemlenmiştir. Dans grupları akşam yemeği partilerinde, ziyafetlerde, alanlarda ve hatta dini tapınaklarda performans gösterirlerdi. Zengin kadınların müzik ve dans eğitimi aldığı da bilinmektedir. Ancak, dansın genellikle alt sınıfların faaliyeti olarak görüldüğü ve iyi yetişmiş Mısırlıların genellikle dans etmediği belirtilmiştir. Zengin Mısırlılar, ziyafetlerde eğlence sağlamak için köleleri tuttukları konusunda da bilgi bulunmaktadır (Lexová, 2012; Güney ve İmamoğlu, 2023).

Müzik Eşliğinde Danslar

Müzik eşliğinde gerçekleşen danslar, antik Mısır'ın çeşitli sosyal ve dini etkinliklerinde kendini göstermiştir. Dini festivaller, cenaze törenleri, kraliyet taç giyme törenleri, akşam yemeği partileri, düğün törenleri, saray ritüelleri ve zafer kutlamaları gibi çeşitli olaylarda müzik ve dans faaliyetleri yer almıştır (Nardo, 2005). Antik Mısır rahiplerinin, tapınağın etrafında güneş sisteminin hareketlerini sembolize eden estetik bir dans gerçekleştirdikleri belirtilmiştir (<http://m013.blogcu.com/spor>). Özel ziyafetlerde mezar sahnelerindeki dansçılar genellikle eşlik eden müzisyenlerin el çırparak veya enstrüman çalmasıyla gösterilmiştir. Thebes'teki Nebamun mezarından günümüze ulaşan en detaylı sahnede, çoğu dansçının neredeyse çıplak olarak, kalçalarının etrafında dar bir kemer ve takılarla dans ettikleri gözlemlenir. Bu sahnede, dinleyicilerin, dansçılar ve müzisyenlerle aynı seviyede olduğu izlenimi verilmektedir. Yeni Krallık döneminde mezar sahnelerinde yer alan dansçılar ve müzisyenler genellikle kadındır, ancak erkeklerin kadın dansçılara eşlik ettiği durumlar da gözlemlenmiştir. Eski Mısırlılar, herhangi bir müzik notasyonuna sahip olmadıkları için, Antik Mısır müziğinin nasıl olduğunu tam olarak bilinmemektedir. Ancak dans hareketlerinde vurmaları enstrümanların önemli bir rol oynadığı belirtilir. Önceki dönemlerde çoğu dansçıya sadece vurmaları çalgılar veya alkışlar eşlik ederken, Yeni Krallık'ta ud ve lir gibi çeşitli telli çalgıların tanıtılması, müziğin çeşitliliğini artırarak dansçıların hareketlerini etkilemiş olabilir. Dansçılar, Yeni Krallık döneminde daha az giyinmiş olarak tasvir edilmiş, genellikle kalçalarının etrafında sadece bir atkı veya bant bulunmuş, bazen de üstlerinde şeffaf cüppe gibi görünen bir kostüm ile vücutları açıkça görülebilmektedir. Gözleri her zaman yoğun bir şekilde kohl ile çerçevelemiştir. Bu dansçılar, profesyonel sanatçılar olarak kendi adlarına giyinmiş gibi görünmektedirler. Özellikle Thebes'teki Djoserkaresoneb'in mezarından ünlü bir sahnede, Nubyalı dansçıların gösterildiği belirtilmiştir. Bu Nubyalılar, Mısırlı dansçılar veya müzisyenlerle dans ederken, cilt tonlarındaki farkı vurgulayarak, Mısırlılar için daha egzotik bir dans sergilemiş olabilirler. Bu tür etkileşimler, antik Mısır toplumunun kültürel çeşitliliğine işaret eder.

Resim 14. Djoserkaresoneb'in mezarından müzisyenler ve bir Nubian dansçısı tasviri.

Resim 15. Thebes'teki Huy'un mezarındaki sahne.

Dansçılar, Eski Mısır'da sadece tapınaklarda değil, aynı zamanda dış mekânlarda da performans sergilemişlerdir. Tutankhamun'un hükümdarlığı dönemine ait olan Huy'un Theban mezarında, bir grup kadının Huy'u seyahatinden dönüşünde dans ederek karşıladığı daha rahat bir dış mekân sahnesi tasvir edilmiştir (Resim 15). Ancak, açık alanda performans sergilemek bazı zorluklara neden olabirdi. Bir Mısır köyünün dar sokaklarında, izleyiciler genellikle üst katlardan veya çatı pencerelerinden izleyerek herhangi bir görüş noktasına toplanırdı, bu da günümüzde bile karşılaşılabilecek bir durumdur. Bu durum, Oxyrhynchus yakınlarındaki Senepta köyünde trajik bir olaya neden olmuştur; sekiz yaşındaki bir köle, "kastanyet dansçıları" izlemek için çatıdan eğilerek düşmüş ve trajik şekilde ölmüştür (Spencer,2003).

Dikkat çeken diğer bir husus ise, mezar sahneleri enstrümantal müzik ve dans arasındaki ilişkiyi sorgular. Çoğu durumda, perküsyon müzisyenleri dışında dansçılar ve müzisyenler, etkinliklerinin düşündüğümüz kadar ilişkili olmayabileceğini gösteren farklı kayıtlarda gösterilir. Dansçılar ve müzisyenler aynı kayıta tasvir edilse bile, genellikle iki grup arasında ayıran bazı unsurlar bulunmaktadır. El çırpanlar, tokat veya diğer vurmalı enstrümanları çalan müzisyenler, doğrudan dansçılarla ilişkilendirilen tek müzisyenlerdir, çünkü tempoyu ve ritmi sağlarlar. Rüzgârlı veya telli çalgı çalgıcıları ise aynı sahnede bulunan dansçılar ile çok nadiren yakın bir ilişki içindedir. Ancak genellikle müzisyenler tasvir edildiğinde, dansçıların genellikle çok uzakta olmadıkları da belirtilmelidir (Dunn, 2021; Joshua, 2017).

Gezici Sanatçılar

Gezici sanatçılar çeşitli kültürlerde varlıklarını sürdürmüşlerdir ve antik Mısır'da da mevcut oldukları bilinmektedir. Beşinci Hanedanlığın krallarının doğumlarına dair anlatılan bir hikâyeye, bazı tanrıçaların ve bir tanrının, kendilerini bir grup gezici müzisyen ve dansçı olarak gizleyerek, Beşinci Hanedanlığın ilk üç kralı olacak üçüzlerin doğumuna yardımcı olduklarını anlatır. Hikayedeki grup, gerçekte hikâyede yer almasa da minnettar bir baba tarafından saklanmalarını istedikleri bir torba tahıl ile ödüllendirilen üçüzlerin doğumunda rol oynarlar. Antik mezar sahnelerinde yer alan sanatçılar, bazen eşlik eden metinlerde mezar sahibinin ailesinin üyeleri olarak tanımlanır, bu da müzisyen veya dansçı olmanın sosyal olarak kabul edilebilir olduğunu gösterebilir. Ancak, bu tür durumlarda, profesyonel sanatçı olma olasılıkları düşüktür. Bu sahneler, merhumun hem dünyevi hem de ebedi evinde özel olarak dans ettiği kişisel ilişkileri yansıtır ve modern Mısırlı kadınların aileleri için kendi evlerinin mahremiyetinde dans etmeleri, ancak asla genel bir seyirci önünde performans sergilemeyecekleri gerçeğiyle eşitlenmemelidir (Yazıcı ve İmamoğlu, 2023).

Dansçılara Ödeme ve Ödül

Eski Mısır'da, para birimi olmaması nedeniyle, gezici sanatçılara ödeme genellikle "ayni" olarak yapılırdı. Bu uygulama, Antik Yunan ve Roma dönemlerine kadar devam etmiş olup, Mısır'a para girişi başladıktan sonra bile dansçılara yönelik ödemelerin kısmen ayni şekilde yapıldığı bilinmektedir.

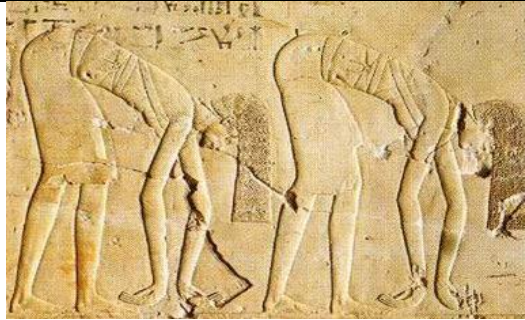
Farklı Dansçı Resimleri

Resim 16. Dansçıların birbirinden uzaklaşması, Halk oyunlarına benzetilmektedir.

Resim 17. Akrobatik dans: Aerobik yapanlar veya ponpon kızlar hareketlerine benzetilmektedir.

Resim 18. Kadın dansçılar yere eğilme sahnesi, Ellerin dönme hareketi dansçı olduklarının kesin kanıtı olarak düşünülmektedir.

Resim 19. Kadın dansçılar eller bel seviyesinde geri eğilme sahnesi

Yeni Krallık döneminden sonra mezarlardaki dans sahneleri neredeyse tamamen kaybolmuştur. Ancak bu durum, cenaze danslarının sona erdiği anlamına gelmekten ziyade, mezar dekorasyonlarının evrim geçirdiğini yansıtmaktadır. Geç Dönem cenaze yazıları, dansın bu törenlerin önemli bir parçası olarak varlığını sürdürdüğünü doğrulamaktadır. İlginç bir şekilde, tapınaklardaki dans sahneleri sadece Yeni Krallık döneminden itibaren tasvir edilmiştir. Yine de, Yeni Krallık'tan önceki tapınaklar oldukça nadir bulunmaktadır, bu nedenle bazılarında çok daha eski dans sahneleri olabileceği göz ardı edilmemelidir. Tapınaklarda yapılan danslar, kraliyet etkinlikleriyle birlikte kutsal törenleri etkilemektedir. Örneğin, kral için düzenlenen Sed-festivali jübile töreninde dans etkinlikleri gerçekleştirilirdi. Bu festival, kral için bir yenilenme ritüeli olarak düzenlenirken, yıl içindeki çeşitli dönüm noktalarına ilişkin dini törenlerde de dansların yapıldığı bilinmektedir. Bu vesilelerle gerçekleştirilen dans çeşitlilikleri, genellikle dini bağlamı ve yönlendirildikleri tanrının yerel mitolojisine uygunluğu yansıtmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu törenlerde, cenaze törenlerinde olduğu gibi, danslar genellikle yeniden doğuşu duyurmak veya kutlamak için kullanılmıştır. Özellikle önemli yeni yıl bayramları gibi etkinliklerde, çoğu tapınakta, toprakları hastalıklı ve ölümcül şeytanlardan korumak amacıyla Sekhmet'i yatıştırmak üzere müzik çalınır ve danslar yapılırdı. Yeni yıl, Nil selinin gelişiyle damgasını vururken, Mısır'ın güney sınırındaki "yeni suyun" ilk tezahürlerini selamlamak için neşeli ve gürültülü bayramlar düzenlenmiştir. Tufanın gelişi, müzik ve dans aracılığıyla ılımlı Hathor'a dönüşen tehlikeli Sekhmet'i de beraberinde getirmiştir. Bu şöenlere egzotik danslarla katılan akrobatlar ve yabancılar da dahil olmak üzere her türden sanatçı iştirak etmiştir (Dunn,2021; Güney ve İmamoğlu,2023; Yazıcı ve İmamoğlu,2023).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eski Mısır dansıyla ilgili tapınak, mezar ve piramit duvar resimleri, geçmişin dans kültürü hakkında bize önemli bilgiler sunmaktadır. Kral, kraliçe ve firavun ailesinden soyluların mezarları yanı sıra tapınakların duvarlarında çeşitli dans figürleri görmekteyiz. Eski Mısır'da dans, halkın ve kralların yaşamında önemli bir yer tutarak özellikle tapınaklardaki dini törenlerin bir parçası olarak icra edilmiştir. Antik Mısır toplumunda dans, bir bireyin etnik sınıfını yükseltmek için kilit bir unsurdur. Kralların ve aydınların törensel danslara katılımı, büyük saygı gören bir davranış biçimi olarak kabul edilmiştir. Özellikle Opet ve Vadi festivalleri gibi önemli etkinliklerde dans, zengin bir faaliyet olarak öne çıkmıştır. Antik Mısır'da dans, profesyonel dansçılara maddi ödüllerin verildiği bir uğraş olmuştur. Cenaze danslarına katılan kadınlar, bu ritüellerin merkezinde yer alarak özel bir rol oynamışlardır. Günlük yaşamın bir parçası olarak gerçekleşen danslar genellikle müzik eşliğinde icra edilmiş ve akrobatik öğeler içermiştir. Eski Mısır'da yapılan çeşitli danslar, günümüzdeki dans çeşitlerinin kökenlerini oluşturabilir ve aynı zamanda halk oyunlarının erken formlarını temsil edebilir. Profesyonel dansçıların varlığı, antik Mısır toplumunda dansın spora dönüştüğü ilk spor dalını temsil edebilir. Ayrıca, o dönemdeki dans faaliyetleri, cimmastik, vücut geliştirme, formda kalma ve ısınma egzersizlerine temel oluşturarak fiziksel aktivitenin çeşitli yönlerini kapsamış olabilir.

Dansın zaman içindeki evrimini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, özellikle farklı dönemlerdeki dans tarzları ve ritüeller arasındaki değişikliklere odaklanılabilir. Bu, Eski Mısır toplumunun kültürel ve sosyal değişimlerini anlamak açısından önemlidir.

Dansın toplumsal katmanlar arasındaki rolü daha ayrıntılı bir şekilde araştırabilir. Örneğin, soyluların ve halkın dansa katılımındaki farklılıkları ve bu katılımın sosyal statüyle nasıl ilişkilendiğini vurgulayacak araştırmalara yoğunlaşabilir.

Tapınaklardaki dini törenlerle dans arasındaki ilişkiyi derinlemesine inceleyebilir ve dansın dini ritüellerdeki rolünü anlamaya çalışmaya yönelik araştırmalara ağırlık verilebilir. Bu, antik Mısır'ın dini pratiğini daha kavramaya yardımcı olabilir.

Profesyonel dansçıların sosyal konumlarına ve toplum içindeki etkileşimlerine odaklanılabilir. Mesela, profesyonel dansçıların sosyal statüsü, onların toplum içindeki yerleri ve bu profesyonelliğin diğer meslek dallarıyla olan bağlantıları üzerinde durmanın dansçıların sosyal konumlarını anlama konusunda önem arz edebilir.

Dansın Eski Mısır'daki diğer sanat formlarıyla olan etkileşimi değerlendirebilir. Örneğin, dansın müzik, resim veya heykel sanatıyla nasıl bir etkileşim içinde olduğunu araştırabilir ve bu sanat formları arasındaki bağlantıların incelendiği bir araştırmaya vurgu yapılabilir.

Bu öneriler, Eski Mısır dansı üzerine daha derinlemesine bir anlayış geliştirme konusunda yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akkurt M. (2020). Antik Çağ Uygarlıklarında Sporun Görünümü, Uygulama Nedenleri ve Fonksiyonları, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Anderson, R. (1995). Music and Dance in Pharaonic Egypt. Pp. 2555–68 *In* Civilizations of The Ancient Near East, Vol. IV, Edited By Jack M. Sasson. New York: Scribner's.

Çetin S., İmamoğlu O. (2021). Parahistorik Kültürde Paleolitik Dönemden Kalkolitik Çağlara Sportif Aktiviteler, Spor ve Bilim 7 (Ed.: Hakan Salim Çağlayan-Osman Pepe), Bölüm 6, Sh 103-120, Gece Kitaplığı, Ankara

Çetin S., İmamoğlu O. (2021b). Prehistorik Kültürde Maden Çağlarında Sportif Aktiviteler, Spor ve Bilim 7 (Ed.: Hakan Salim Çağlayan-Osman Pepe), Bölüm 7, Sh 121-139, Gece Kitaplığı, Ankara

David R.(2003). Handbook to Life İn Ancient Egypt, Revised Edition, Printed in the United States of America, VB Hermitage 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Decker, W. (2006). Pharao Und Sport, Mainz Am Rhein.

Demirtaş Ö.,İmamoğlu G. (2018). In Ancient Egypt, Gammastic, Dance, Ball Games and Interpretation of Their Visuals, the Journal of International Social Research,11(59),484-491.

Dunn, Jimmy (2011). "[To Dance İn Ancient Egypt](http://www.touregypt.net/featurestories/dance.html)". Tour Egypt. Retrieved [Http://Www.Touregypt.Net/Featurestories/Dance.Html,2021](http://www.touregypt.net/featurestories/dance.html)

El-Gammal M.,(2008). The Ancient Egyptian Sports During The Pharaoh Dynasties & İts Relation to the Ancient Greek Sports, 16th International Seminar on Olympic Studies for Postgraduate Students,Ancient Olympia –Greece,

Güney G. &İmamoğlu O. (2023). The Use of Dance Sport in Ancient Greece for Approaching the Gods and for Therapeutic Purposes Against Diseases, J Popul Ther Clin Pharmacol Vol 30(11):E193–E205;

Hamed A.E.A.,(2015).Sport, Leisure: Artistic Perspectives in Ancient Egyptian Temples (Part I), Recorde, Rio De Janeiro, V.8, N.1, P.1-17

İmamoğlu G.,Gönülateş S. İmamoğlu O. (2018). Some Sports Origins in Artistic Descriptions, International Conference on Sports For All And Wellness Full Text Book, Pp. 447-467, (Ed.: Süleyman Gönülateş- Mehmet Ali Öztürk), Alanya

İmamoğlu, O. & Yazıcı, Y. (2023). "Some Sports and Dance Origins İn Anatolia and Current Commentary on Dance Figures", Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(63):2617-2627.

[Joshua J. Mark](https://www.worldhistory.org/article/1036/games-sports--recreation-in-ancient-egypt) .(2017). Games, Sports & Recreation in Ancient Egypt, [Https://Www.Worldhistory.Org/Article/1036/Games-Sports--Recreation-İn-Ancient-Egypt](https://www.worldhistory.org/article/1036/games-sports--recreation-in-ancient-egypt)

Koca F., İmamoğlu G., İmamoğlu O. (2018). Hunting, Horse Riding and Archery Sports İn Ancient Egypt and Interpretation of Their Depictions, The Journal of International Social Research, 11(59), 1490-1497.

Koca F., İmamoğlu O. (2018). Sport History of Countries Other Africa of Except Ancient Egypt, the Journal of International Social Research,11(61),1291-1304.

Korkmaz S. (2013). Spor Müzelerinin İşlevleri ve Bir Spor Müzesi Taslağının Yönetmelik Açısından Oluşturulması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Yönetimi Programı Yüksek Lisans Tezi

Kornexl E. (210/2011). Geschichte Des Sports, Geschichte Des Sports und Anderer Bewegungskulturen, Sport1.Uibk.Ac.At/Lehre/.../Geschichte%20WS10-11.Pdf

Kozma, Chahira (2006). "Dwarfs in Ancient Egypt". American Journal of Medical Genetics Part A. 140A (4): 303–311.

Lexová, Irena (2000) [1935]. "[Costumes Of The Ancient Egyptian Women And Men Dancers](https://www.doverpublications.com/9780486264441)". Ancient Egyptian Dancers. Translated by Haltmar, K. Mineola, New York: Dover Publications.

Lexová, Irena. (2012). Ancient Egyptian Dances. Dover Publications.

Nardo D. (2005). Arts, Leisure and Sport In Ancient Egypt. San Diego: Lucent Books.

Nord D. (1981). The Term Hnr: “Harem” or “Musical Performers”? Pp. 29–38 in Studies in Ancient Egypt, the Aegean and the Sudan: Essays In Honor of Dows Dunham, Edited by W. K. Simpson and E. S. Meltzer. Boston: Museum of Fine Arts.

Okudan B., İmamoğlu O. (2021). Antik Yunanda Kadınların Sporla İlgisi, Spor ve Bilim, (Editörler:Şirin Pepe-Hüseyin Tolga Esen), Gece Kitaplığı, Ankara, Sh.161-180.

Shujaa, Mwalimu J.; Shujaa, Kenya J. (13 July 2015). [The SAGE Encyclopedia Of African Cultural Heritage In North America](#). Pp. 849–850.

Spencer P. (2003). Dance In Ancient Egypt Dance in Ancient Egypt, Near Eastern Archaeology, 66:3, 111-121

Türkmen, M., Okudan, B. (2020). Buhe-Barılda: Buryat Traditional Wrestling with Cultural Codes. European Journal of Physical Education And Sport Science, 6(8), 91-103.

Yazıcı, Y. & İmamoğlu, O. (2023). Early BC Dance Activities in Ancient Mesopotamia, the Journal of Academic Social Science ,11(141): 1-16,

İnternet Kaynakları:

https://en.wikipedia.org/wiki/Dance_in_Ancient_Egypt

<https://www.ask-aladdin.com/Ancient-Egypt>

<http://lm013.blogcu.com/spor>

<https://www.bartleby.com/essay/Ancient-Egyptian-Sports-And-Sports-FKCASCRT36Z3W>

<https://www.theclassroom.com/sports-played-ancient-egypt-18187.html>